

לפי אנשים. מסיימת הגמרא: שְׁמַע מִיָּנָה – אכן מוכח כן.
הגמרא מבררת עתה את הכתוב בברייתא: אָמַר מֶר בְּרִייתא,
עֲתִידָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּתְחַלֵּק לְשָׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי שָׁבָטִים. שואלת
הגמרא: אֵיךְ לָמָּה – לָמָּה הוּא חֵלֶק הַשְּׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי, הֵיטֵר עַל
שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי הַשְּׁבָטִים. משיבה הגמרא: אָמַר רַב הֲכֵינָה, לְשָׁנָא – מֶלֶךְ
הַמִּשְׁחָה, דְּכֵתִיב עַל חֲלוֹקֶת הָאָרֶץ לַעֲתִיד לְבֹא (יחזקאל מח ט) 'וְהָעֶבֶד
הָעִיר יַעֲבֹדוּהוּ מִכָּל שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל', וְהַמֶּלֶךְ הוּא עֹבֵד הָעִיר, שְׁעוֹל
הַצְבוֹר מוֹטֵל עָלָיו וְהִיא הוּא כַּעֲבֹד שֶׁל הָעָם, וְאוֹמֵר הַכְּתוּב שֶׁכָּל
הַשְּׁבָטִים יַעֲבֹדוּהוּ עַל יְדֵי שִׁיתָנוּ לוֹ לְנַחֲלָה חֵלֶק מִשְׁטַחָם.
שואלת הגמרא: אָמַר לִיה רַב פֶּסָא לְאִבִּי, אֵימָא – נֹאמֵר שְׁמָה
שְׁאוֹמֵר הַכְּתוּב שֶׁיַּעֲבֹדוּהוּ הֵייוֹן כְּרוּנְגִיר – שְׂכִירִים בְּעָלְמָא,
יִשְׂרָאֵל יַעֲבֹדוּ אֵת הַנְּשִׂא כְּתַלְמִידִים שְׁעוֹבִדִים עֲבוֹר רִבְּבָא, וְלֹא
שִׁיתָנוּ לוֹ חֵלֶק בִּקְרַקַּע כְּשֶׁאֵר שְׁבָטִים. הַשִּׁיב לוֹ אֲבִי: לֹא סָלְקָא
דְּעִתָּךְ – אֵל תַּעֲלֶה בְּדַעְתָּךְ כֵּן, דְּכֵתִיב (שם פסוק כא) 'וְהַנְּתוֹרֵר לְנִשְׂיָא
מִזֶּה וּמִזֶּה וּמִצֵּד זֶה וּמִצֵּד זֶה' לְתַרְוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְלֵאחֲזוֹת הָעִיר,
מִשְׁמַע שֶׁהַמֶּלֶךְ נוֹטֵל חֵלֶק בִּקְרַקַּע לַעֲצֻמּוֹ, חוּץ מִמָּה שִׁיתָנוּ
לְתַרְוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְלֵאחֲזוֹת הָעִיר.
הגמרא ממשיכה לברר את דברי הברייתא. שְׁנִינוּ בְּרִייתא: וְלֹא
נִתְחַלְקָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶלָּא לְכַסְפִּים, שְׁנֹאמֵר 'בֵּין רַב לְמַעֲטָא'. שואלת
הגמרא: לָמָּה – לָגַבִּי מָה נֹאמֵר דִּין זֶה, שֶׁהַתְּחַלְקָה הָאָרֶץ לְפִי
שׁוּיָה, אֵילִימָא – אִם נֹאמֵר לְשׁוּפְרָא וְסָנְיָא – לְקַרְקַע טוֹבָה וְרַעָה,
שְׁמִי שְׂקִיבֵל קְרַקַּע טוֹבָה נִתֵּן מִמּוֹן לֹזֶה שְׂקִיבֵל קְרַקַּע רַעָה, אִמּוֹ
כְּשֶׁנִּשְׁפָּטִינִי עֲסָקִין – הָאֵם אֲנוּ עוֹסְקִים בְּאַנְשִׁים שׁוֹטִים, שְׁמוּכִים
לְהַסְתַּלֵּק מִקְרַקַּע טוֹבָה לְקַרְקַע רַעָה תְּמוּרַת דָּמִים. משיבה
הגמרא: אֶלָּא, מִי שְׂקִיבֵל קְרַקַּע גְּרוּעָה קִיבֵל חֵלֶק גָּדוֹל יוֹתֵר מִמִּי
שְׂקִיבֵל קְרַקַּע טוֹבָה, וְמָה שְׁנִינוּ בְּרִייתא שֶׁהָאָרֶץ נִתְחַלְקָה
לְכַסְפִּים הֵייוֹן לְקְרוֹבָה וְרִחוּקָה – שְׂקַרְקַע הַקְּרוֹבָה לִירוּשָׁלַיִם שׁוּה
יוֹתֵר מִקְרַקַּע הַרְחוּקָה מִירוּשָׁלַיִם, לְפִי שְׁהִיא קְרוֹבָה לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ
וְהַעוֹלָה לְרַגְלָא אִינוּ צָרִיךְ לִכְלֹת דֶּרֶךְ אֲרוּכָה, וְעוֹד, שְׂקַרְקַע
הַרְחוּקָה מִירוּשָׁלַיִם הִיא קְרוֹבָה לְשָׂאֵר הָעָמִם וְאִדָּם וְדָגָא
מִפְּנִינָם, וְשׁוּה פָחוֹת מִהַקְּרוֹבָה לִירוּשָׁלַיִם. וְלָכֵן מִי שִׁישׁ לוֹ קְרַקַּע
קְרוֹבָה לִירוּשָׁלַיִם נִתֵּן דָּמִים לֹזֶה שֶׁהַקְּרַקַּע שְׁלוֹ רְחוּקָה.
הגמרא תולה ענין זה במחלוקת תנאים: בְּתַנְיָא – מָה שְׁאִמְרוּ
בְּרִייתא שְׁמִי שְׂקִיבֵל קְרַקַּע קְרוֹבָה לִירוּשָׁלַיִם נִתֵּן מַעוֹת לֹזֶה
שְׂקִיבֵל קְרַקַּע רְחוּקָה מִירוּשָׁלַיִם, נִחְלָקוּ בּוֹזָה תְּנָאִים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
אָמַר, אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּכַסְפִּים הָעֵלְוָה – זֶה שְׂקִיבֵל קְרַקַּע קְרוֹבָה
לִירוּשָׁלַיִם נִתֵּן מַעוֹת לָמִי שְׂקִיבֵל קְרַקַּע רְחוּקָה, כְּדִי לַהֲשׁוֹת
בִּינֵיהֶם. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, בְּכַסְפִּים הָעֵלְוָה – זֶה שְׂקִיבֵל קְרַקַּע
רְחוּקָה מִירוּשָׁלַיִם קִיבֵל קְרַקַּע גָּדוֹלָה יוֹתֵר מִמִּי שְׂקִיבֵל קְרַקַּע
סְמוּכָה לִירוּשָׁלַיִם.
שְׁנִינוּ בְּרִייתא: וְלֹא נִתְחַלְקָה אֶלָּא בְּגוֹרֵל, שְׁנֹאמֵר אֶךְ בְּגוֹרֵל.
הגמרא מביאה ברייתא הדורשת פסוק זה באופן אחר: תִּנָּא
בְּרִייתא, אִמְרָה תוֹרָה אֶךְ בְּגוֹרֵל, וּמַהֲלֹשׁן 'אך' שְׁהִיא מֵיעוֹת יֵשׁ
לְדִירוּשׁ, שִׁינְיָא מִכָּלל זֶה 'וְהוֹשַׁע וְכָלָב'. שואלת הגמרא: לָמָּה –
לָגַבִּי מָה יֵצֵא יְהוֹשֻׁעַ וְכָלָב, אֵילִימָא – אִם נֹאמֵר דִּלָּא שְׂקוֹל כָּלָל –
שֶׁלֹּא לַקְּחוּ כָּל חֵלֶק בָּאָרֶץ, אִי אִפְשָׁר לומר כן, שְׁהִיא הִשְׁתָּא דִּלָּא
דִּידְהוֹ שְׂקוֹל, דִּידְהוֹ מִיִּבְעָנָא – הִרִי קִיבְלוּ אֶף חֵלֶק שְׁאִינוּ שְׁלָחָם,
וְזוּהוּ חֲלָקָם שֶׁל שְׂאֵר הַמְּרַגְלִים, כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִי (קידה) וְבוֹדָא
שְׂקִיבְלוּ אֶת הַחֵלֶק שְׁלָחָם. משיבה הגמרא: אֶלָּא, שְׂלָא נִמְלֹךְ אֵת
חֲלָקָם בְּגוֹרֵל, אֶלָּא עַל פִּי ה' – עַל פִּי מָה שְׁצִיחָה ה' בְּפִירוּשׁ שִׁיתָנוּ
לָהֶם.
מוֹכִיחָה זֹאת הַגְּמָרָא מִפְּסוּקִים: 'וְהוֹשַׁע קִיבֵל חֲלָקוֹ עַל פִּי ה', דְּכֵתִיב
בַּחֲלוֹקֶת הָאָרֶץ (יהושע טז א) 'עַל פִּי ה' נִתְּנוּ לוֹ אֶת הָעִיר אֲשֶׁר שָׂאֵל
אֶת תְּמִנַת קֶרֶחַ בְּהָר אֶפְרַיִם'.

הגמרא פושטת את הספק מלשון הפסוק: תָּא שְׁמַע, נֹאמֵר בַּחֲלוֹקֶת
הָאָרֶץ (במדבר כו ו) 'עַל פִּי הַגּוֹרֵל תִּתְחַלֵּק נִחְלָתוֹ בֵּין רַב לְמַעֲטָא', וְכוּונַת
הַפְּסוּק, שְׁעַל פִּי הַגּוֹרֵל תִּתְחַלֵּק הָאָרֶץ וְכָל שְׁבֵט יִקַּח מִה שִׁיתָנוּ לוֹ
הַגּוֹרֵל, בֵּין שְׁבֵט שִׁישׁ בּוֹ מַעֲטָא אֲנָשִׁים וּקִיבְלוּ כָּל אֶחָד חֵלֶק מִרְבּוּבָה,
וּבֵין שְׁבֵט שִׁישׁ בּוֹ הִרְבָּה אֲנָשִׁים וּקִיבְלוּ כָּל אֶחָד חֵלֶק מוֹעֵט, וְאִם
הִיתָה הַחֲלוּקָה לְפִי הָאֲנָשִׁים לֹא שִׁיךְ לומר 'בֵּין רַב לְמַעֲטָא', שְׁהִיא
כָּל אֶחָד קִיבֵל חֵלֶק שׁוּה, אִלָּא וְדָאִי הִיתָה חֲלוּקַת הָאָרֶץ לְפִי
הַשְּׁבָטִים. אִמָּנָם כִּיּוֹן שִׁיתָנוּ לְדִירוּשׁ אֶת הַפְּסוּק בְּאוֹפְנִים אֲחֵרִים,
מִבִּיאָה הַגְּמָרָא רֵאִיָּה נוספת מברייתא.
וְעוֹד תִּנָּא כֵּן בְּפִירוּשׁ בְּרִייתא, עֲתִידָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לַעֲתִיד לְבֹא,
שֶׁתִּתְחַלֵּק לְשָׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי שָׁבָטִים, כְּלוּמֹר, לְשָׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי חֲלָקִים,
וְלַחֲלֹץ יִבְאוּר מִי קִיבֵל אֶת הַחֵלֶק הַשְּׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי, שֶׁתִּתְחַלְקָה –
כְּשֶׁנִּכְנסוּ יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ לֹא נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ אֶלָּא לְשָׁנַיִם עֶשְׂרִי
שָׁבָטִים, וְלֹא נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ בּוֹמֵן יְהוֹשֻׁעַ אֶלָּא בְּכַסְפָּה, וְהִבִּינָה עֵתָה
לְהַגְמֵרָא שְׁמַעֲטָא שְׂקִיבֵל קְרַקַּע טוֹבָה מִחִבְּרִיּוֹ נִתֵּן לֹזֶה שְׂקִיבֵל קְרַקַּע
גְּרוּעָה כִּסְף, כְּפִי שׁוּי הַהִפְרָשׁ בֵּין הַקְּרַקְעוֹת, שְׁנֹאמֵר עַל הַחֲלוּקָה
'בֵּין רַב לְמַעֲטָא', שְׁצָרִיךְ לַחֲשֹׁב אֶת הַפְּרָשׁ הַמִּמּוֹן בֵּין מִי שְׂקִיבֵל
קְרַקַּע טוֹבָה לְבֵין מִי שְׂקִיבֵל קְרַקַּע גְּרוּעָה, וְכִמוּ שְׁאִמְרָה רַבִּי יְהוֹדָה,
סָפָה תְּבוּאָה פֶּאֶרֶץ יְהוּדָה, שְׁוֹה כְּמִשְׁכָּן פֶּאֶרֶץ תְּבוּאָה בְּגָלִיל, וְהַמִּקְבֵּל
קְרַקַּע בִּיהוּדָה הִיא צָרִיךְ לִתֵּן מַעוֹת לְאוֹתוֹ שְׂקִיבֵל קְרַקַּע בְּגָלִיל.
הַגְּמָרָא מִבִּיאָה אֶת הַמִּשְׁךְ בְּרִייתא, אַחֲרָי מִכֵּן תַּפְשׁוּט מִמֶּנָּה
אֵת הַסֶּפֶק: וְלֹא נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ בּוֹמֵן יְהוֹשֻׁעַ, אֶלָּא בְּגוֹרֵל, שְׁנֹאמֵר
(שם כו ב) 'אֶךְ בְּגוֹרֵל', וְלֹא נִתְחַלְקָה אֶלָּא בְּאוֹרִים, וְתוֹמִים, שְׁנֹאמֵר (שם
כו ו) 'עַל פִּי הַגּוֹרֵל'. מִבְּרִית הַבְּרִייתא: הָאֵם בִּיצָד – אֵיךְ יִתְכַּן שֶׁהָאָרֶץ
תִּתְחַלְקָה גַּם בְּגוֹרֵל וְגַם בְּאוֹרִים וְתוֹמִים, כְּלוּמֹר, מִדּוּעַ הִיא צוֹרֵךְ
בְּשִׁנְיָהִם. מִבְּאֵרֶת הַבְּרִייתא: כִּי הִיתָה הַחֲלוּקָה, אֱלִיעֶזֶר הַכֹּהֵן
הַגָּדוֹל מְלוֹכֵשׁ בְּאוֹרִים וְתוֹמִים, וְיְהוֹשֻׁעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים לְפָנָיו,
וְקָלְפִי שֶׁל שְׁבָטִים – תִּיבָה שְׁמוּנָחִים בָּה שְׁנַיִם עֶשְׂרִי פִתְקִים עִם
שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים, וְקָלְפִי שֶׁל תְּחוּמֵין – שְׁמוּנָחִים בָּה שְׁנַיִם עֶשְׂרִי
פִתְקִים שֶׁל חֲלָקֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מוֹנָחִין בְּאוֹרִים, וְתוֹמִים, שְׁנֹאמֵר אֵת
הַגּוֹרֵלוֹת הֵינָה אֵלְעוֹר מְכֻוֵן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ – וְשָׂאֵל בְּאוֹרִים וְתוֹמִים
אִיזָה גּוֹרֵל יַעֲלֶה, וְאוֹמֵר עַל פִּי הָאוֹרִים וְתוֹמִים, וְבוֹלֵן עוֹלָה בְּגוֹרֵל,
וְתָחוּם – מִקּוֹם הַסְמוּךְ לַעֲבֹד עוֹלָה עָמֹ, מִרְּךָ – עִירֵב הַמִּמּוֹנָה אֵת
הַתְּתָקִים הַמּוּנָחִים בְּקָלְפִי שֶׁל הַשְּׁבָטִים וְעָלָה בְּרִיּוֹ וְבוֹלֵן, מִרְּךָ בְּקָלְפִי
שֶׁל תְּחוּמֵין, וְעָלָה בְּרִיּוֹ תָחוּם עָמֹ, וְנִמְצָא שְׂרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְהַגּוֹרֵל
כִּיּוֹנוֹ לְדַבֵּר אֶחָד. וְחִזְרוּ אֵלְעוֹר וּמְכֻוֵן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאוֹמֵר, נִפְתְּלִי
עוֹלָה וְתָחוּם גִּינוֹסֵר עוֹלָה עָמֹ, מִרְּךָ בְּקָלְפִי שֶׁל שְׁבָטִים וְעָלָה בְּרִיּוֹ
נִפְתְּלִי, מִרְּךָ בְּקָלְפִי שֶׁל תְּחוּמֵין וְעָלָה בְּרִיּוֹ תָחוּם גִּינוֹסֵר, וְכֵן כָּל
שְׁבָט וְשְׁבָט, וְרָאִי יִשְׂרָאֵל שֶׁהַחֲלוּקָה אִמְתָּ.
מִמְּשִׁיכָה הַבְּרִייתא: וְלֹא בַּחֲלוּקָה שֶׁל עוֹלָם תָּהָ – כְּשֶׁבָּאוּ יִשְׂרָאֵל
לָאָרֶץ, חֲלוּקָה שֶׁל עוֹלָם הָבָא – לִימּוֹת הַמִּשְׁחָה, שֶׁבַחֲלוּקַת הָעוֹלָם
הַזֶּה, אֲדָם שִׁישׁ לוֹ שְׂדֵה לֶכֶן – שְׂדֵה תְּבוּאָה, אֵין לוֹ שְׂדֵה פְּרָדָם –
שֶׁל אֵילָנוֹת, וּמִי שִׁישׁ לוֹ שְׂדֵה פְּרָדָם, אֵין לוֹ שְׂדֵה לֶכֶן. אֲבָל לַעֲוֹלָם
הָבָא, אֵין לָךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד שְׁאֵין לוֹ נַחֲלָה בְּכָל הַמִּקְוִמוֹת בְּהָרָה
וּבְשָׂפְלָהּ בְּעֶמְקָה, שְׁנֹאמֵר עַל חֲלוּקַת הָאָרֶץ לַעֲתִיד לְבֹא (יחזקאל מח
לא) 'וְשִׁעְרֵי הָעִיר עַל שְׁמוֹת שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁעָרִים שְׁלוֹשָׁה צְפוֹנָה,
שְׁעַר רְאוּבֵן אֶחָד שְׁעַר יְהוּדָה אֶחָד שְׁעַר לֵוִי אֶחָד, שְׁכָל מָה שִׁיְהִיָּה
לְשִׁבֵּט אֶחָד יִהְיֶה לְשִׁבֵּט אֶחָד, וְהַקֹּדֶשׁ בְּרִיּוֹ הוּא מִחֲלָק לָמָן אֵת
הָאָרֶץ בְּעֶצְמוֹ, שְׁנֹאמֵר (שם פסוק טז) 'זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפְּלוּ מִנְּחֻלָּה
לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵלֶּה מִחֲלָקָתָם נָאִם ה'".
הַגְּמָרָא פוֹשֶׁטת מִהַבְּרִייתא אֵת הַסֶּפֶק, הָאֵם הָאָרֶץ נִתְחַלְקָה לְפִי
שְׁבָטִים אוֹ לְפִי אֲנָשִׁים: קָתְנִי מִיָּתָה – מִכָּל מִקּוֹם שְׁנִינוּ בְּרִייתא,
שֶׁבַּתְחֵלָה לֹא נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ אֶלָּא לְשָׁנַיִם עֶשְׂרִי שָׁבָטִים, שְׁמַע מִיָּנָה
– מוֹכֵחַ מִכֵּן, דְּלְשָׁבָטִים אֵיפְלוּג – לְפִי שְׁבָטִים נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ, וְלֹא

כאשר יהודי אחד מניח תפילין לזכותו של חברו, מועילה הזכות להגן עליו וכו'.

בבא בתרא דף קכב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רלג

שואלת הגמרא: **בְּתִיב** בפסוק שהובא עתה, שיהושע קיבל את 'תמנת סרח' ו**בְּתִיב** (שופטים ב ט) ויִקְבְּרוּ אוֹתוֹ בְּגִבּוֹל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת הַחֵרֶם, ומדוע אותו מקום נקרא בספר יהושע 'תמנת סרח' ובספר שופטים 'תמנת חרס'.

משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, בְּתַחֲלָה – קודם שקיבלה יהושע, הוּא פִּירוּחֵיהָ רַעִים וַיִּבְשִׁים בְּחֵרֶם, ונקראה 'תמנת חרס', ו**לְכַסְפָּהּ** – אחר שקיבלה יהושע גרמה זכותו והיו פִּירוּחֵיהָ שְׁמָנִים וטוֹבִים, עד שמרוב שמנן היו מְסַרְחִין ומתקלקלין אם היו משאירים אותם זמן רב, ולכן נקראה 'תמנת סרח'. ו**אֵיכָא דְאָמְרִי** – ויש שפירשו באופן אחר, שבתחלה היו פירותיה מְסַרְחִין מרוב שמנן, ולא היו משתמרים, ו**לְכַסְפָּהּ** אחר שקיבלה יהושע, גרמה זכותו והיו פירותיה בְּחֵרֶם, שלא היו שְׁמָנִים מדאי, והיו טובים להשתמר זמן רב.

הגמרא מבארת מנין שכלב קיבל חלק בארץ על פי ה': **כָּלֵב**, דְּבְתִיב (שופטים א ב) וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת חֶבְרוֹן כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה, וַיִּירָשׁ מִשָּׁם אֶת שְׁלֹשָׁה בְנֵי הָעָנָן, והיו בן דיבר משה, שאמר (דברים א לו) וּזְלֹתִי כָלֵב בֶּן יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלוֹ אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּרְךָ בָּהּ וּלְבָנָיו, נמצא שכלב קיבל את חלקו על פי ה'.

מקשה הגמרא: איך יתכן שכלב קיבל את חברון, והרי חֶבְרוֹן עִיר מְקֻלָּט הוּא – היתה עיר מקלט לרוצח בשגגה (יהושע כא יא). מתרץ אביי: **אָמַר אֲבִי**, לא קיבל כלב את חברון עצמה אלא את פְּרוּוֹרָהּא – הכפרים והשדות שסביבותיה וחוץ למגרשיה, דְּבְתִיב (יהושע כא יב) וְאֵת שְׂדֵה הָעִיר וְאֵת חֲצִירָהּ נָתַן לְכָלֵב בֶּן יִפְנֶה בְּאֶחָתָא.

משנה

משנתנו עוסקת בחילוקים בין ירושת נכסי האב לירושת נכסי האם: **אָחֵד הֵבֵן וְאָחֵד הִפֵּת שׁוִיִּם בְּנִחְלָה**, ובגמרא יבואר מה כוונת המשנה בזה, **אֶלָּא שֶׁהֵבֵן הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם מִשָּׂאֵר אֲחָיו בְּנִכְסֵי הָאָב, וְאִינוּ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאֵם**, אלא כשאר אחיו. דין נוסף: ו**הַבְּנוֹת שֶׁל הַמֵּת**, אף שאינן יורשות אותו במקום שיש בנים, מכל מקום הן נוֹנְנוֹת מִנְכְּסֵי הָאָב עד שינשאו, שזהו אחד מתנאי הכתובה (כתובות נב), ואפילו אם מחמת מזונותיהן לא ישאר ממון מזירושא כלל לבנים, ואינן נוֹנְנוֹת מִנְכְּסֵי הָאֵם, אם מתה ויש לה בנים, כיון שתנאי כתובה זה נעשה על ידי האב בלבד, ואילו האם אינה חייבת בכך.

גמרא

שואלת הגמרא: **מָא** – מה פירוש האמור במשנה **אָחֵד הֵבֵן וְאָחֵד הִפֵּת לְנִחְלָה**, אֵילִימָא – אם נאמר שמשנתנו באה לומר דִּרְתִּי בִּי הִדְרִי – שהבן והבת יורשים את אביהם יחד, לא יתכן לומר כן, דְּהָא תָּנִן בַּמִּשְׁנָה לַעֲלִיל (קטו) בֶּן קֹדֶם בִּירוּשָׁה לְבֵת, ובמקום שיש בן אין הבת יורשת כלל, וכן כָּל יֹצֵא יִרְיֵבוּ שָׁל בֶּן – בני בניו עד סוף כל הדורות, קִדְּמִין בִּירוּשָׁה אֶפִּילוּ לְבֵת הַמֵּת עַצְמוֹ.

(ספין נַפְשָׁם)

משיב רב נחמן בר יצחק: **אָמַר רַב נַחְמָן בְּרַ יִצְחָק**, הֵבֵן קָאָמַר – כך כוונת התנא לומר, **אָחֵד הֵבֵן וְאָחֵד הִפֵּת** שוים בכך שבשעה שהם יורשים, והיו או הבנים, או הבנות במקום שאין בנים, הם נוֹטְלִין בְּיָדָיו בְּמִוְחָק, כלומר יורשים אף נכסים שעדיין לא היו בחזקת אביהם, אלא רק ראויים לבוא לידו, כגון שבשעת מיתת ראובן היה יעקב אביו חי, ומת יעקב לאחר מכן, שיורשים בניו או בנות ראובן את נכסי יעקב, שהיה ראויה להוריש את נכסיו לאביהם, כשם שהם יורשים את הנכסים שהיו מוחזקים ביד אביהם בשעה שמת, והתחדש במשנה שאף בנות יורשות בראוי כבמוחזק.

מקשה הגמרא: **הָא נִמְי תִּנְיָנָא** – הרי גם דין זה שנינו במשנה (לעיל טט), בְּנוֹת צִלְפָּחֵד נוֹטְלוּ שְׁלֹשָׁה חֻלְקִים בְּנִחְלָה – נחלת ארץ ישראל, חֻלֵּק אַחַד, הוא מה שהיה ראוי לִאֲבִיתָן צִלְפָּחֵד שֶׁהָיָה מִיּוֹצֵא מִצְרַיִם ומת במדבר, וְחֻלְקֵי שֶׁל צִלְפָּחֵד שהיה ראוי לִירֵשׁ עִם אֲחָיו מִנְכְּסֵי חֶפֶר אֲבִיו, שגם הוא היה מִיּוֹצֵא מִצְרַיִם ומת במדבר, ומוכיח מכאן שגם בנות יורשות בראוי כבמוחזק, שהרי לא התבאר

במשנה מי מת קודם, ומשמע שאף אם צלפחד מת לפני חפר אביו היו בנותיו יורשות את החלק שהיה ראוי אביהם לירש מחפר, ומוכיח שבנות יורשות בראוי כבמוחזק.

וְעוֹד קֵשָׁה, אף אם נאמר שאכן ברישא אין חידוש, ונשנתה אגב הסיפא, הרי עדיין קשה **מָא** – מהו פירוש הלשון **אֶלָּא** שהבן נוטל פי שנים בנכסי אביו ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם, שמשמעותו שהדין הנוסף בא למעט מזהדי הקודם, והרי לפי ביאורו של רב נחמן ברישא לא עסקה המשנה כלל בחילוק בין ירושת האב לירושת האם, אלא בירושת הבנים והבנות.

רב פפא מביא ביאור אחר בדברי המשנה: **אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָא**, הֵבֵן קָאָמַר הַתֵּנָא, אָחֵד הֵבֵן הַיּוֹרֵשׁ אֶת נִכְסֵי אֲבִיו, וְאָחֵד הִפֵּת הַיּוֹרֵשֶׁת בַּמִּקּוֹם שֶׁאֵין בָּנִים, אם היה אביהם בכור שוים בכך שנוֹטְלִין חֻלֵּק בִּירוּשָׁת הַבְּכוֹרָה הראויה לבוא לידי אביהם, אף שמת אביהם קודם שמת אביו, וכשימות אביו נוטלים יורשי הבן את שני החלקים שהיו ראויים לבוא לידי אביהם.

מקשה הגמרא: **הָא נִמְי תִּנְיָנָא** במשנה לעיל לגבי בנות צלפחד, וְשִׁחְחָה צִלְפָּחֵד בְּכוֹר וְנוֹטֵל שְׁנֵי חֻלְקִים, כלומר, שבנות צלפחד נוטלו את שני החלקים שהיה צלפחד ראוי ליטול בנכסי אביו חפר, מחמת שהיה בכור, ומוכיח שאף בנות נוטלות את חלק הבכורה שהיה ראוי לאביהם, ומדוע הוצרכה משנתנו להשמיע דין זה. וְעוֹד קֵשָׁה, **מָא** אֶלָּא שאמרה המשנה, והרי אין שייכות בין הדינים, וכמו שהקשתה הגמרא על רב נחמן.

רב אשי מביא ביאור אחר לדברי המשנה: **אֶלָּא אָמַר רַב אֲשִׁי**, הֵבֵן קָאָמַר הַתֵּנָא, אָחֵד בֶּן בִּין הַבָּנִים הַרְאִיִּים לִירֵשׁ אֶת אֲבִיהֶם, וְאָחֵד בֵּת בִּין הַבְּנוֹת הַרְאִיִּות לִירֵשׁ אֶת אֲבִיהֶן, במקום שאין בנים, אם אָמַר אֲבִיהֶם קודם שמת, על בן או בת אלו יירש כָּל נִכְסֵי, דְּבְרִי קִיָּמִין, ואין לשאר היורשים כלום בנכסים.

מקשה הגמרא: **בְּמָאן** – כדעת מי סוברת משנתנו, הרי בודאי זהו בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא, הסובר להלן (קל) שיכול האב לעשות כן, שאילו לדעת חכמים דברי האב בטלים ויורשים אותו כל הבנים או כל הבנות בשוה, ואם כן קשה, **הָא תִּנְיָנָא לָהּ לְכָלֵב בַּמִּשְׁנָה (שם)**, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אָמַר, האומר איש פלוני יירש את כל נכסי, אם אָמַר כֵּן עַל מִי שֶׁרְאִיו לִיּוֹשֻׁוּ, דְּבְרִי קִיָּמִין, אך אם אמר כֵּן עַל מִי שֶׁאִינוּ רְאִיו לִיּוֹשֻׁוּ, אֵין דְּבְרִי קִיָּמִין, ומדוע צריכה משנתנו לכתוב דין זה.

הגמרא מנסה ליישב, ודוחה: **וְכִי תִקָּא** – ואם תאמר שדין זה נשנה כאן, כיון דְּקָא סָתָם לָן – שנה רבי משנה זו ב'סתם', ללא מחלוקת, בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא, כדי ללמדנו שהלכה כמותו, אי אפשר לומר כן, שהרי סדר משניות אלו סָתָם וְאָחֵד בְּתַחֲלָתָא הֵיא, והכלל הוא שסתם וְאָחֵד בְּתַחֲלָתָא, אֵין הִלָּכָה בְּסָתָם, ושוב קשה מדוע הוצרכה משנתנו להשמיע דין זה. וְעוֹד קֵשָׁה, **מָא** – מהו שאמרו במשנה לשון **אֶלָּא**, וכמו שהקשתה הגמרא לעיל.

מר בר רב אשי מביא יישוב אחר לדברי המשנה: **אֶלָּא אָמַר מַר בְּרַב אֲשִׁי**, הֵבֵן קָאָמַר הַתֵּנָא, אָחֵד הֵבֵן וְאָחֵד הִפֵּת שְׁוִין בִּירוּשָׁת נִכְסֵי הָאֵם וּבְנִכְסֵי הָאָב – אין חילוק בין נכסי האב לנכסי האם, בין אם יורשים בן או שיורשת אותם בת, כשאין בן, אֶלָּא בדבר זה, שבו יש חילוק ביניהם, שֶׁהֵבֵן כשהוא בכור נוטל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאָב, וְאִינוּ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאֵם.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת כיצד משערים 'פי שנים' של חלק בכורה: תָּנִי רַבִּין בְּבֵרִיתָא, נִאֲמַר בַּתּוֹרָה בַּפְּרָשָׁת יִרְוֹשֶׁת הַבְּכוֹר (דברים כז יז) **כִּי אֵת הַבָּכֹר בֶּן הַשְּׁנוֹנָה יָבִיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם כָּל אֲשֶׁר יִצְאָה לוֹ**, ומה שאמר הפסוק 'פי שנים', פירושו, פִּי שְׁנַיִם – שני חלקים, שכל אחד מהם הוא כְּאָחֵד – בחלק של אחד האחים, שאם היו חמשה אחים, מחלקים את הנכסים לששה חלקים והבכור נוטל שנים.

מבררת הברייתא את הדרשה ושואלת: אֵתָּה אָמַר שפירוש הפסוק הוא שהבכור מקבל פִּי שְׁנַיִם בְּאָחֵד, או אִינוּ כֵן, אֶלָּא שהבכור מקבל פִּי שְׁנַיִם – שני חלקים כָּלֵל הַנִּכְסִים כולם, שבכל מקרה נוטל הבכור שני שליש מכל הנכסים, ואף אם יש לו כמה אחים ויחלקו כולם בשליש הנותר.

משיבה הברייתא: וְדִין הוּא – הדעת נותנת, שהבכור יקבל פי שנים רק כנגד חלק של אחד האחים, ולא כנגד כולם,